

153. löggjafarþing 2022–2023.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnartillaga.

Tillaga til þingsályktunar um landbúnaðarstefnu til ársins 2040.

Frá matvælaráðherra.

Alþingi ályktar að unnið verði samkvæmt eftirfarandi landbúnaðarstefnu til ársins 2040. Meginmarkmið landbúnaðarstefnunnar er að efla og styðja við íslenskan landbúnað þannig að Ísland verði leiðandi í framleiðslu á heilnæmum landbúnaðarafurðum með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Framtíðarsýn í landbúnaði tekur til umhverfis, samfélags og samkeppnishæfni og verði eftirfarandi:

- a. Ísland verði í fremstu röð ríkja í framleiðslu hágæða landbúnaðarafurða.
- b. Landbúnaður byggi á sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda.
- c. Fæðuöryggi verði tryggt.
- d. Landbúnaður verði kolefnishlutlaus og hafi mikla aðlögunarhæfni gagnvart loftslagsbreytingum.
- e. Landbúnaður stuðli að verndun og eflingu líffræðilegrar fjölbreytni.
- f. Beit og önnur landnýting taki mið af ástandi og getu vistkerfa og verði stjórnað í samræmi við viðmið um sjálfbærni.
- g. Ræktun, nýting lands og bætt landgæði styðji við fjölbreytta atvinnustarfsemi og búsetu um land allt.
- h. Landnotkun utan þéttbýlis feli í sér vernd góðs landbúnaðarlands og forgang búvöruframleiðslu á góðu ræktunarlandi.
- i. Fullnýting afurða og lífrænna hráefna verði tryggð í virðiskeðju landbúnaðar.
- j. Eðlileg nýliðun og kynslóðaskipti í landbúnaði verði tryggð.
- k. Framleiðsla verði arðbær, samkeppnishæf og tryggi byggðafestu og uppbyggingu þekkingar í samfélagi.
- l. Framfarir í landbúnaði ráðist af nýrri tækni á grundvelli nýsköpunar og hagnýtra rannsókna.
- m. Menntun í landbúnaðartengdu námi mæti þörfum atvinnulífsins og markaðarins. Framleiðendur búi yfir hæfni og getu til að takast á við áskoranir og tækifæri framtíðarinnar í samræmi við eftirspurn neytenda.
- n. Framleiðsluhættir verði ávallt þannig að heilsa, velferð og aðbúnaður dýra verði höfð að leiðarljósi.
- o. Ákvarðanir og stefnumótun á málefnasviðinu taki jafnan mið af samfélagsgæðum, jöfnuði óháð efnahag, kyni, uppruna og búsetu, og hag heildarinnar í efnahagslegu tilliti.

Til þess að framtíðarsýnin verði að veruleika verði lögð áhersla á eftirfarandi meginviðfangsefni:

1. Fæðuöryggi.
2. Loftslagsmál.
3. Líffræðilega fjölbreytni.
4. Landnýtingu og varðveislu landbúnaðarlands.
5. Hringrásarhagkerfi.
6. Alþjóðleg markaðsmál.
7. Neytendur.
8. Nýsköpun og tækni.
9. Menntun, rannsóknir og þróun.
10. Fyrirkomulag stuðnings við landbúnað.

1. Fæðuöryggi

- 1.1. Styrkja beri stöðir fæðukerfa og fæðuöryggis landsins með því að styðja við nýsköpun í landbúnaði og stuðla að aukinni sjálfbærni m.t.t. aðfanga, jarðvegsverndar, auðlindanýtingar og hringrásarhagkerfis. Aðgengi að heilnæmum mat verði óháð efnahag.
 - 1.2. Skilgreindar lágmarksbirgðir matvæla verði í landinu á hverjum tíma, sem og aðföng til framleiðslunnar.
 - 1.3. Við töku ákvarðana um landnotkun beri að hafa fæðuöryggi þjóðarinnar að leiðarljósi.
 - 1.4. Markvisst verði unnið að framförum í grasrækt og ræktun annarra fóðurjurta samhliða aukinni áherslu á fjölbreyttari garðyrkju og aðra ræktun afurða til manneldis, aukna kornrækt og hvers konar nýjungar svo sem ræktun orkujurta.
 - 1.5. Styrktar verði stöðir fjárhagslegrar afkomu framleiðenda m.a. með menntun, rannsóknum og þróun í landbúnaði, aðgengi að hagkvæmri fjármögnun og fjármálaþjónustu og framleiðslu í takt við þarfir markaða.
2. **Loftslagsmál**
 - 2.1. Hvati verði skapaður innan stuðningskerfis landbúnaðarins til að auðvelda bændum að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu í gróðri og jarðvegi.
 - 2.2. Mótaður verði rammi um framleiðslu vottaðra kolefniseininga í landbúnaði og landnotkun.
 - 2.3. Aukið verði við rannsóknir og vöktun á áhrifum íslensks landbúnaðar á loftslag og aðlögunar hans að loftslagsbreytingum.
 3. **Líffræðileg fjölbreytni**
 - 3.1. Landnotkun í landbúnaði tryggi verndun og endurheimt viðkvæmra og mikilvægra tegunda og vistkerfa til að stuðla að líffræðilegri fjölbreytni með vísindi vistkerfisnálgunar að leiðarljósi.
 - 3.2. Staðinn verði vörður um erfðauðlindir í íslenskum landbúnaði.
 4. **Landnýting og varðveisla landbúnaðarlands**
 - 4.1. Sett verði skýr viðmið um land- og beitarnýtingu með reglugerð um sjálfbæra landnýtingu. Innan ramma þeirra verði settar reglur um nýtingu á einstökum svæðum.
 - 4.2. Sett verði skýr og samræmd viðmið um hvernig flokka skuli land með tilliti til landbúnaðar og búskapar og hvernig það er best varðveitt, byggt á upplýsingum um gæði jarðvegs og skilyrðum til ræktunar.
 - 4.3. Sérkenni landbúnaðarlands og landslags beri að virða; tryggja viðgang vistkerfa og varðveita nytjaland og menningarlandslag.
 5. **Hringrásarhagkerfi**
 - 5.1. Styðja beri við hringrásarhagkerfið með þróun í fullvinnslu og fullnýtingu afurða og stuðla þannig að minni sóun og minna kolefnisspori.
 - 5.2. Tryggja skuli að landbúnaður gegni stóru hlutverki innan hringrásarhagkerfisins, ekki síst varðandi nýtingu á lífrænum efnum.
 6. **Alþjóðleg markaðsmál**
 - 6.1. Skipulega verði unnið að því að laga íslenskan landbúnað að alþjóðlegu markaðskerfi með landbúnaðarvörur.
 - 6.2. Samkeppnistaða verði tryggð með tollastefnu sem tryggi stöðu innlendrar landbúnaðarframleiðslu með ytra aðhaldi í þágu neytenda.
 - 6.3. Tryggt verði með löggjöf að innlendir framleiðendur hafi ekki lakara svigrúm til hagræðingar og samstarfs en í nágrannalöndum okkar sem starfa samkvæmt EES-löggjöf.
 7. **Neytendur**
 - 7.1. Stuðlað verði að aðlögunarhæfni landbúnaðarins til að mæta þörfum neytenda á hverjum tíma.
 - 7.2. Góðar nettengingar og tækni framfarir verði nýttar til að auka aðgang framleiðenda að markaði.
 - 7.3. Upplýsingagjöf og bein tengsl milli framleiðenda og neytenda styrki gagnkvæmt traust.
 - 7.4. Sérstaklega verði hugað að leiðum til að auðvelda neytendum að velja vörur eftir eigin gildum og afstöðu til landbúnaðarframleiðslu, m.a. með bættum upplýsingum um uppruna, innihald og kolefnisspor landbúnaðarafurða.
 8. **Nýsköpun og tækni**

- 8.1. Ný tækni og endurnýjanlegir orkugjafar verði nýttir í þágu grænnar byltingar og nýsköpunar.
- 8.2. Innleiðing rakningarkerfa byggji upp tengsl bænda og neytenda auk þess sem þau nýtist í þágu matvælaöryggis.
- 8.3. Tækniframfarir verði nýttar til framþróunar í íslenskri landbúnaðarframleiðslu.

9. Menntun, rannsóknir, þróun

- 9.1. Háskólamenntun, starfsmenntun og endurmenntun leggi grunn að framsæknum og öflugum landbúnaði.
- 9.2. Tryggt verði hæfilegt jafnvægi milli fræðilegra og hagnýtra háskólarannsókna sem kynntar verði framleiðendum á markvissan hátt.
- 9.3. Lögð verði áhersla á miðlun þekkingar til framleiðenda í því skyni að m.a. efla samkeppnishæfni landbúnaðar, draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, auka bindingu í gróðri og jarðvegi, sjálfbæra landnýtingu og leiðir til að efla lífræna ræktun.
- 9.4. Landbúnaður verði framsækinn og spennandi starfsvettvangur óháð efnahag, kyni og uppruna.

10. Fyrirkomulag stuðnings við landbúnað.

- 10.1. Stuðningur hins opinbera verði samhæfur með það að markmiði að styrkja og fjölga stoðum landbúnaðar á grunni sjálfbærrar nýtingar í þágu loftlagsmála, umhverfis- og náttúruverndar og fjölbreytni í ræktun.
- 10.2. Áherslum verði breytt í styrkjakerfi landbúnaðar, stutt verði við framleiðslu óháð því hvaða framleiðslugrein er stunduð og aukin áhersla verði lögð á þátt jarðræktar og annarrar landnýtingar og landvörslu.
- 10.3. Við ráðstöfun opinbers fjár eða við aðrar aðgerðir til að efla stoðir landbúnaðar verði sérstaklega hugað að því að auðvelda kynslóðaskipti og nýliðun.
- 10.4. Stuðningur við landbúnað skapi stöðugan og traustan grundvöll fyrir innlenda framleiðslu.

Stefnan í framkvæmd.

Til að hrinda landbúnaðarstefnu til ársins 2040 í framkvæmd verði gerðar áætlanir um aðgerðir til fimm ára í senn og þær birtar.

Greinargerð.

1. Inngangur

Hér er í fyrsta skipti lögð fram tillaga til þingsályktunar um landbúnaðarstefnu fyrir Ísland. Stefna stjórnvalda í landbúnaðarmálum hefur hingað til einkum birst í búvöru- og búnaðarlögum og síðar búvörusamningum eftir að það fyrirkomulag var tekið upp árið 1985. Mikilvægt er að hafa opinbera stefnu í landbúnaði svo hægt sé að taka mið af henni við setningu löggjafar á öðrum sviðum, til dæmis á sviði skipulags- og jarðamála. Þá stuðlar slík stefna að því að öll áætlanagerð og stefnumótun hins opinbera, sérstaklega er varðar landbúnað, verði samhæfð.

Mótun landbúnaðarstefnunnar á sér langan aðdraganda. Þáverandi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra skipaði samráðshóp um fyrri endurskoðun búvörusamningaárið 2018 og meðal þess sem hópurinn lagði til var að unnin yrði sviðsmyndagreining um framtíð landbúnaðarins til ársins 2040. Í kjölfarið vann KPMG sviðsmyndagreiningu og fól hún í sér umfangsmikla gagnaöflun með þátttöku yfir 400 manns meðal annars með viðtölum, netkönnun, opnum fundum á sex landsvæðum og greiningu á opinberum gögnum. Í sviðsmyndagreiningunni var hvatt til þess að unnin yrði landbúnaðarstefna og var verkefnisstjórn um landbúnaðarstefnu fyrir Ísland skipuð þann 15. september 2020. Í heildina hélt verkefnisstjórnin um 70 fundi með gestum og tók auk þess saman og kynnti sér mikið safn ritaðra heimilda.

Þann 30. mars 2021 skilaði verkefnisstjórnin ráðherra umræðuskjalinu Ræktum Ísland! Umræðuskjalið var sett á samráðsgátt stjórnvalda og bárust alls 24 umsagnir til ráðuneytisins. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra boðaði til 10 funda um land allt ásamt opnum rafrænum fundi til að ræða skjalið og kalla eftir hugmyndum og ábendingum en tæplega 300 manns tóku þátt í fundunum. Í kjölfarið vann verkefnisstjórnin úr þeim umsögnum sem bárust, bæði á samráðsgátt og framangreindum fundum, og skilaði

skjalinu Landbúnaðarstefnan Ræktum Ísland! þann 19. ágúst. 2021. Í skjalinu er að finna áhersluatriði, umræðuskjalið, útdrætti úr umsögnum af samráðsgátt og frásagnir af fundum um land allt auk heimildalista.

Þingsályktunartillaga þessi byggir á grunni skjalsins Ræktum Ísland! eins og áður var nefnt, en þó hefur verið tekið mið af annarri stefnumótun á málefnasviðinu sem unnin hefur verið og birt eftir útgáfu Ræktum Ísland! Fyrst ber þar að nefna stjórnarsáttála ríkisstjórnarinnar sem tók við í lok nóvember 2021. Í febrúarlok 2022 kynnti matvælaráðherra síðan áherslur og verklag við stefnumótun á sviði matvæla. Tillögum og greinargerð Landbúnaðarháskóla Íslands um aðgerðir til að bæta fæðuöryggi Íslands var skilað til ráðuneytisins í apríl 2022 og Land og líf, sameinuð stefna fyrir landgræðslu og skógrækt var birt í ágúst 2022. Ráðherra kynnti drög nýrrar matvælastefnu í nóvember 2022 og er henni ætlað að skapa leiðarljós fyrir stefnumörkun í landbúnaði, sjávarútvegi og fiskeldi sem heyra undir matvælaráðuneytið. Tillaga til þingsályktunar um matvælastefnu er lögð fram samhliða þessari tillögu. Þingsályktunartillagan er einnig unnin með hliðsjón af áherslum matvælaráðherra sem og nýs matvælaráðuneytis eftir að það tók til starfa þann 1. febrúar 2022. Til viðbótar tekur tillagan mið af þeirri þróun sem átt hefur sér stað eftir útgáfu Ræktum Ísland! Heimsfaraldurinn og innrás Rússlands í Úkraínu hafa breytt ýmsum forsendum sem áður voru taldar sjálfgefnar. Í þingsályktunartillögunni er því m.a. aukin áhersla lögð á fæðuöryggi, loftslagsmál og hringrásarhagkerfi.

Þetta er sem fyrr segir í fyrsta skipti sem lögð er til heildstæð landbúnaðarstefna fyrir Ísland. Sú stefna sem hér er mörkuð nær til ársins 2040. Framleiðsla landbúnaðarafurða varðar samfélagið allt og er stefnunni ætlað að skapa sterkar stoðir fyrir innlenda landbúnaðarframleiðslu til framtíðar til hagsbóta fyrir samfélagið í heild. Öll áður nefnd stefnumótun miðar að því að styrkja stoðir fæðukerfis íslensks samfélags með fjölþættum hætti. Fæðukerfið er sannarlega margbrotið og gríðarlega margir þættir sem hafa áhrif á það. Mikilvægt er hafa í huga að þessi tillaga, tillaga um matvælastefnu, landgræðslu- og skógræktarstefnan *Land og líf* ásamt annarri stefnumótun er allri ætlað að þjóna sömu meginmarkmiðum: að auka fæðuöryggi með sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda, aðferðum hringrásarhagkerfisins, sterkum samfélögum um land allt og framþróun í takt við þarfir neytenda.

2. Samráð

Þingsályktunartillaga þessi er samin í matvælaráðuneytinu. Sú tillaga sem hér er lögð fram byggir að meginstefnu á ofangreindri tillögu að landbúnaðarstefnu í Ræktum Ísland! En eins og fram kemur í inngangskafli átti sér stað umfangsmikið samráð við mótun þeirrar tillögu. Sú drög sem nú liggja fyrir byggja hins vegar einnig í þeirri stefnumótun sem farið hefur fram frá þeim tíma sem og öðrum áherslum sem farið er yfir í inngangstexta greinargerðarinnar. Drög að þingsályktunartillögu þessari munu því fara í opið samráð á samráðsgátt stjórnvalda tímabilið 10. – 24. febrúar 2023. Í kjölfarið verður unnið úr þeim athugasemdum sem berast í samráðsferli. Að því loknu er fyrirhugað að ráðherra leggi þingsályktunartillöguna fyrir Alþingi.

3. Meginefni tillögunnar

Landbúnaðarstefnan byggir á þremur lykilbreytum sem talið er að munu hafa mikil áhrif á þróun landbúnaðar á komandi árum, þ.e. 1) landnýting, 2) loftslagsmál og umhverfisvernd og 3) tækni og nýsköpun. Þessar þrjár breytur setja sterkan svip á þau tíu áhersluatriði sem dregin eru fram í þingsályktunartillögunni. Í tillögunni er sett fram metnaðarfull framtíðarsýn sem snertir umgjörð landbúnaðar í heild sinni og tekur til umhverfis, samfélags og samkeppnishæfni þess starfsvettvangs sem framleiðsla landbúnaðarafurða er. Meginmarkmið stefnunnar er að efla og styðja við íslenskan landbúnað þannig að Ísland verði leiðandi í framleiðslu á heilnæmum landbúnaðarafurðum með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Til þess að framtíðarsýnin verði að veruleika er lagt til að áhersla verði lögð á tíu meginviðfangsefni sem nauðsynleg eru til að framtíðarsýninni verði náð. Hér á eftir verður fjallað nánar um hvert og eitt þessara meginviðfangsefna og mikilvægi þeirra.

3.1 Fæðuöryggi.

Samkvæmt þeirri skilgreiningu sem mest er notuð er fæðuöryggi til staðar þegar allt fólk hefur ávallt raunverulegan og efnahagslegan aðgang að nægum, öruggum og næringarríkum matvælum til að uppfylla næringarþarfir sínar með frjálsu fæðuvali, til að geta lifað virku og heilsusamlegu lífi. Fæðuöryggi er ein af forsendum þess að hægt sé að tryggja afkomu þjóða og er því hluti af þjóðaröryggi allra samfélaga, ekki síst smárra eyríkja eins og Íslands þar sem aðfangakeðjur geta auðveldlega raskast á hættu- eða óvissutímum. Með vísan til þess er mikilvægt að styrkja stoðir fæðukerfa og fæðuöryggis landsins með því að styðja við nýsköpun í landbúnaði og stuðla að aukinni sjálfbærni. Einnig þarf að tryggja að aðgengi að heilnæmum mat verði óháð efnahag. Þá er Matvælaöryggi, sem snýr að því hversu örugg fæðan er til neyslu, mikilvægur liður í fæðuöryggi.

Fæðuöryggi kallar ekki á að Ísland verði algerlega sjálfu sér nægt um matvæli, heldur er mikilvægast að auka fjölbreytni framleiðslunnar, tryggja að hún sé sjálfbær, að aðfangakeðjan sé órofin og að til staðar séu nauðsynlegar neyðarbirgðir matvæla og aðföng til framleiðslunnar. Landbúnaður snýst að stærstum hluta um framleiðslu matvæla og er þannig hluti af matvælaferfinu. Hluti af heilnæmri matvælaframleiðslu er að viðhalda gæðum þeirrar náttúru sem framleiðslan byggir á og þar gegnir landbúnaðarland mikilvægu hlutverki. Þegar teknar eru ákvarðanir um landnotkun þarf því að hafa fæðuöryggi þjóðarinnar að leiðarljósi.

Stuðla þarf að framförum í allri ræktun afurða til mannelis og fóðurjurta og styðja við nýjungar líkt og ræktun orkujurta. Þá þarf að huga að því að m.a. efla menntun, rannsóknir og þróun í landbúnaði, aðgengi að hagkvæmri fjármögnun í því skyni að styrkja stöðir fjárhagslegrar afkomu framleiðenda landbúnaðarafurða.

3.2 Loftslagsmál.

Í aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum er stefnt að því að Ísland nái kolefnishlutleysi árið 2040 (umhverfis- og auðlindaráðuneytið, 2020). Til að stuðla að framangreindu markmiði er mikilvægt að skapa fleiri hvata innan stuðningskerfis landbúnaðarins til að auðvelda bændum að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu í gróðri og jarðvegi. Tryggja þarf að slíkir hvatar stuðli einnig að bættri landnýtingu og auknum lífrænum áherslum í anda hringrásarhagkerfisins. Þá er lagt til að mótaður verði rammi um vottaðar kolefniseiningar í landbúnaði og landnotkun.

Ætli stjórnvöld að ná framangreindum markmiðum þarf að vera hægt að leggja reglulega mat á losun vegna matvælaframleiðslu og því er lagt til að aukið verði við rannsóknir og vöktun á áhrifum íslensks landbúnaðar á loftslag og aðlögunar hans að loftslagsbreytingum.

3.3 Líffræðileg fjölbreytni.

Ísland er aðili að samningi Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni sem gekk í gildi árið 1994. Neysla og framleiðsla matvæla eru meðal þeirra þátta sem geta haft og hafa haft mest áhrif á líffræðilega fjölbreytni. Beinir áhrifaþættir hafa verið flokkaðir í breytingar á landnotkun, nýtingu, ágengar framandi tegundir, mengun og loftslagsbreytingar. Óbeinir áhrifaþættir, sem eru þó drifkraftar beinu þáttanna, eru annars vegar neysla og framleiðsla og hins vegar þekking. Landbúnaður hefur veruleg áhrif á vistkerfi, ekki síst vegna ræktunar, þar sem vistkerfum er breytt. Stjórnun nýtingar ætti því alltaf að byggja á vistkerfisnálgun sem felur í sér að taka tillit til allra þátta vistkerfisins.

Í ágúst 2008 samþykkti ríkisstjórnin stefnumótun um framkvæmd samningsins. Meginmarkmið hennar var að vernda og styrkja íslenskt lífríki og tryggja sjálfbæra nýtingu þess. Stefnumörkunin skyldi verða rammi um stefnu og aðgerðir stjórnvalda á þessu sviði en þar sagði meðal annars að eflid yrði vinna við endurheimt náttúrulegra vistkerfa sem spillst hefðu vegna umsvifa mannsins. Við endurheimtina yrði stuðlað að sátt milli sjónarmiða verndunar og nýtingar. Lögð var áhersla á að vernda og nýta erfðabreytileika og erfðaauðlindir. Með vísan til framangreinds er lagt til að sérstaklega verði staðið vörð um erfðaauðlindir í íslenskum landbúnaði.

3.4 Landnýting og varðveisla landbúnaðarlands.

Tryggja þarf að nýting lands verði sjálfbær þannig að ekki verði gengið á auðlindir þess og þær endurheimtar eins og unnt er. Til að stuðla að því þarf að setja skýr viðmið um land- og beitarnýtingu. Þá er ljóst að landbúnaðarland gegnir mikilvægu hlutverki í framleiðslu landbúnaðarafurða, og þar af leiðandi fæðuöryggi þjóðarinnar, og því nauðsynlegt að viðhalda gæðum þeirrar náttúru sem framleiðslan byggir á. Því er lagt til að sett verði skýr viðmið um hvernig flokka skuli land með tilliti til landbúnaðar og búskapar og tryggja þannig samræmda framkvæmd hvað það varðar um land allt.

3.5 Hringrásarhagkerfið.

Brýnt er að stemma stigu við losun gróðurhúsalofttegunda, takmarka neikvæð áhrif á vistkerfi og líffræðilega fjölbreytni og efla hringrásarhagkerfi vegna fæðuframleiðslu. Markmið hringrásarhagkerfis er að draga úr auðlindanotkun, auka líftíma auðlinda jarðar og koma í veg fyrir að efni og hlutir hverfi úr hagkerfinu sem úrgangur. Því er nauðsynlegt að hugað sé að sem bestri nýtingu auðlinda á öllum stigum í framleiðslu, vinnslu og neyslu landbúnaðarafurða. Því er lagt til að lögð verði áhersla á þróun í fullvinnslu og fullnýtingu afurða, ásamt nýtingu á lífrænum efnem, og þannig stuðlað að minni sóun og minna kolefnisspori. Þetta

samræmist tillögu að matvælastefnu og eins má benda á að hringrásarhagkerfið og sjálfbærni í framleiðslu styrkir stoðir fæðuöryggis landsins.

3.6 Alþjóðleg markaðsmál.

Stuðla þarf að auknum ábata neytenda og aukinni samkeppni á markaði með landbúnaðarvörur, en jafnframt að gæta að hagsmunum innlendra framleiðenda. Til að stuðla að framangreindu þarf að laga íslenskan landbúnað að alþjóðlegu markaðskerfi með landbúnaðarvörur. Tryggja þarf samkeppnistöðu innlendra framleiðenda landbúnaðarafurða með tollastefnu en þó með ytra aðhaldi í þágu neytenda. Auk þess þarf að tryggja með löggjöf að innlendir framleiðendur hafi ekki lakara svigrúm til hagræðingar og samstarfs en í nágrannalöndum okkar sem starfa samkvæmt EES-löggjöf.

3.7 Neytendur.

Neytendur munu gera auknar kröfur um öryggi og hollustuhætti í matvælaframleiðslu, sem og að hugað sé að sjálfbærni, kolefnisspori og umhverfispáttum í allri virðiskeðju matvæla. Þá kalla neytendur eftir því í auknum mæli að upplýsingar um framangreint séu aðgengilegar. Hér liggja því mikil tækifæri fyrir innlenda landbúnaðarframleiðslu. Stuðla þarf að aðlögunarhæfni landbúnaðarins til að mæta þörfum neytenda á hverjum tíma. Góðar nettengingar og tækniframfarir geta nýst til að auka aðgang framleiðenda að markaði og upplýsingagjöf og bein tengsl milli framleiðenda og neytenda eru til þess fallin að styrkja gagnkvæmt traust. Sérstaklega þarf að huga að leiðum til að auðvelda neytendum að velja vörur eftir eigin gildum og afstöðu til landbúnaðarframleiðslu, m.a. með bættum upplýsingum um uppruna, innihald og kolefnisspor landbúnaðarafurða.

3.8 Nýsköpun og tækni.

Til að auka sjálfbærni, fjölbreytni og verðmætasköpun í innlendra matvælaframleiðslu gegna rannsóknir, nýsköpun og hagnýting hugvits lykilhlutverki. Samhliða fjölgar jafnframt spennandi og verðmætum störfum. Nýta þarf nýja tækni og endurnýjanlega orkugjafa í þágu grænnar byltingar og nýsköpunar. Byggja þarf um tengsl framleiðenda og neytenda með innleiðingu rakningakerfa en slík kerfi nýtast einnig í þágu matvælaöryggis. Þá þarf að tryggja að tækniframfarir verði nýttar til framþróunar í innlendra landbúnaðarframleiðslu en sú þróun er ekki síður mikilvæg til að auka verðmætasköpun í framleiðslu landbúnaðarvara.

3.9 Menntun, rannsóknir, þróun.

Háskólamenntun, starfsmenntun og endurmenntun þarf að leggja grunn að framsæknum og öflugum landbúnaði. Tryggja þarf hæfilegt jafnvægi milli fræðilegra og hagnýtra háskólarannsókna og að niðurstöður slíkra rannsókna verði kynntar verði framleiðendum á markvissan hátt. Þá þarf að leggja áherslu á miðlun þekkingar til framleiðenda í því skyni að m.a. efla samkeppnishæfni landbúnaðar, draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, auka bindingu í gróðri og jarðvegi, sjálfbæra landnýtingu og leiðir til að efla lífræna ræktun.

Landbúnaður þarf að vera framsækinn og spennandi starfsvettvangur óháð efnahag, kyni og uppruna. Með aukinni menntun, endurmenntun og auknum rannsóknum er stuðlað að nýsköpun og því að framleiðendur séu betur í stakk búnir til að nýta tækniframfarir á hverjum tíma.

3.10 Fyrirkomulag stuðnings við landbúnað.

Samhæfa þarf stuðning hins opinbera til innlendra landbúnaðarframleiðslu með það að markmiði að styrkja og fjölga stoðum landbúnaðar á grunni sjálfbærrar nýtingar í þágu loftlagsmála, umhverfis- og náttúruverndar og fjölbreytni í ræktun. Þá þarf að breyta áherslum í styrkjakerfi landbúnaðar, styðja við framleiðslu óháð því hvaða framleiðslugrein er stunduð og auka áherslu á þátt jarðræktar og annarrar landnýtingar og landvörslu.

Huga þarf sérstaklega að því að auðvelda kynslóðaskipti og nýliðun við ráðstöfun opinbers fjár eða við aðrar aðgerðir til að efla stoðir landbúnaðar. Að sama skapi þarf stuðningur við landbúnað að skapa stöðugan og traustan grundvöll fyrir innlenda framleiðslu.

4. Mat á áhrifum

Landbúnaðarstefna markar stefnumið í landbúnaði fram til ársins 2040. Ráðgert er að í kjölfar samþykktar þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu verði gerð aðgerðaráætlun til fimm ára. Ekki er búist við að stefnan ein og sér, án aðgerðaáætlunar, leiði til aukins kostnaðar eða hafi önnur áhrif á hagsmunaaðila utan

landbúnaðarkerfisins, jafnrétti kynjanna, umhverfi og sjálfbæra þróun. Þó má gera ráð fyrir að einstaka aðgerðir geti leitt til tímabundins kostnaðar og verður það metið þegar aðgerðarætlun liggur fyrir.

Vonir standa til að landbúnaðarstefnan, ef hún kemst til framkvæmda, efli innlendan landbúnað og styrki stoðir hans til framtíðar.